

TEZAURUL MONETAR DE LA STUPINI

EUGEN CHIRILĂ ȘI
VASILE LUCĂCEL

Micul tezaur monetar pe care-l prezentăm în cele ce urmează a fost descoperit în satul Stupini (com. Archiu, Bistrița), în primăvara anului 1959, în grădina casei cu nr. 103, într-o temelie veche de casă.

Tezaurul se compune din 11 monede de aur emise în sec. al XVI-lea în Ungaria, Boemia, Carinthia, Frisia de Vest, Transilvania și Turcia. Lista monedelor este următoarea:

Ungaria

Maximilian II (1564—1576)

I. Ducat, 1567, K-B. Av. MAX (imilianus) II D (ei) G (ratia) EL (ectus) RO (manorum) I (imperator) S (emper) AV (gustus) GE (rmaiae) HV (ngariae) B (ohemiae) R (ex). Fecioara cu pruncul în brațe. Sub ea un scut cu armele Austriei.

Rv. S (anctus) LADISLAVS REX 1567; K-B. Sfîntul Ladislau, cu coroană, armură, halebardă și glob cruciger, în picioare, din față, G = 3,55g.

Rudolf II (1576—1608)

2. Ducat, 1579, K-B. Av. RVDOL (phus) II D G RO I S AV GE HV B R. Tipul ca la nr. 1.

Rv. Legenda și tipul ca la nr. 1, dar cu data 1579. G = 3,45g.

3. Ducat, 1582, K-B. Av. Ca la nr. 2, dar A în loc de AV. Rv. Ca la nr. 1, dar cu data 1582. G = 3,45g.

Boemia

Rudolf II (1576—1608)

4. Ducat, 1592. Av. RVDOL (phus) II D G R IM S A G H B R. Împăratul, cu coroană și armură, încins cu sabie, ține sceptrul și

globul cruciger. La picioarele lui un crin și un chenar, reprezentând o marcă de monetar din Praga dintre anii 1583—1601¹. În cimp, de o parte și de alta a împăratului, cite un scut încoronat, cu armele Boemiei (stinga) și ale Ungariei (dreapta). Rv. ARCHID (ux) AVS (triae) DVX BVR (gundiae) MA (rchio) MO (raviae) 1592. Vultur bicefal încoronat purtând pe piept armele Austriei și Burgundiei. G = 3,45g.

Carinthia

Ferdinand II (1527—1564)

5. Ducat, 1564. Av. FERDI (nandus) D G EL RO I S AV R HVN. Ferdinand, cu coroană și armură, încins cu sabie, ținind sceptrul și globul cruciger, în picioare, din față.

Rv. BO (hemiae) ZC (= et caetera) REX IN (fans) HI (spaniarum) ARCH (idux) AV (striae) B (urgundiac) CA (rinthiac) ZC 1564. Scut încoronat, cu armele Carinthiei. G = 3,25g.

Frisia de Vest

6. Ducat, 1593. Av. MO (neta) NO (vs) AVR (ea) DOMI (norum) WESTFRISI (ae). 1593. Scut încoronat, cu armele Frisiei de Vest. Rv. DEVS FORTITVDO ET SPES NOS (tra). Soldat cu armură, halebardă și sabie, în picioare, din față. G = 3,50g.

7. Ducat, 1596. Identic cu nr. 6, dar cu data 1596. G = 3,45g.

Transilvania

8. Ducat, f.a., 1582—1586. Av. MON (eta) OR (dinata) TRAN (s) IS (a) L (anac) VA (lore) VNG (arico). Sfîntul Ladislau, cu coroană, armură, halebardă și glob cruciger, în picioare, din față. La picioarele lui un leu spre stînga, reprezentând armele orașului Campen, unde este emisă moneda. Rv. PATRONA VNGARIAE. Fecioara cu pruncul. Sub ea un semn de monetar compus din două cărți încruzișate. G = 3,45g.

Turcia²

Soliman II (1520—1566).

9. Altun, emis în 926 (1520) la Cairo.

Murat III (1574—1595).

10. Altun, emis la 982 (1574) la Constantinopol.

11. Altun rău păstrat, emis înainte de Soliman II, reprezentând pare-se cea mai veche piesă

¹ J. Cejnek, *Österreichische, Ungarische, Böhmishe und Schlesische Münzprägungen von 1519—1705*, Wien, 1936, p. 36.

² Monedele turcești au fost determinate de prof. O. Iliescu de la Cabinetul Numismatic al Academiei R. S. Române, București. Ii aducem și pe această cale cuvenientele mulțumiri.

turcească de aur descoperită în Transilvania.

Monedele nr. 1-7 sunt ducati, care-si au originea in techinul venetian si sunt emisi in Ungaria din 1325, deci pe timpul lui Carol Robert, in imperiul german din 1559 si in Confederatia olandeză de la 1586, după reforma monetară a contelui de Leicester³.

Moneda nr. 8 este un aşa-numit « hongarsche dukaat », ducat de tip unguresc, emis la Campen, în provincia olandeză Transisalana (Overijssel) între 1582—1586, cu scopul de a stăvili circulația ducatului unguresc, deosebit de apreciat din cauza excelentei sale calități ⁴.

Piesele 9—11 sint altuni. Numele piesei in turcește era sultani altuni, ultimul cuvint insemnind aur. Greutatea pieselor era 3,43g.⁵

După cum s-a arătat mai sus, tezaurul constă din piese emise în Ungaria, Boemia, Carinthia, Frisia de Vest, Transilvania și Turcia. Compoziția tezaurului de la Stupini este asemănătoare, în mic, cu a celui de la Baia Mare⁸ și pare a fi influențată de aceași factori. Cele două tezauri, cel de la Stupini și cel de la Baia Mare pot fi considerate caracteristice, în ce privește compoziția, pentru circulația monedelor de aur în Transilvania la sfîrșitul sec. al XVI-lea și începutul sec. al XVII-lea.

Ce valoare in denari reprezinta tezaurul? Un ducat valora la 1596, data ultimei monede din tezaur, 160 denari⁷. Cele 11 piese vor reprezenta deci 1760 denari⁸.

După cum s-a mai spus, cea mai recentă piesă de tezaur este un ducat din Frisia de vest emis în 1596. Datele furnizate de tezaurul din Baia Mare arată că un ducat olandez are nevoie de circa 4–5 ani⁹ ca să ajungă din Olanda în Transilvania. Credem deci că nu greșim afirmando că tezaurul de la Stupini a fost îngropat în jurul anului 1600. Data aceasta indică și motivele îngropării tezaurului — probabil starea de neșuranță cauzată de luptele și mișcările de trupe ce au loc în Transilvania la acea vreme.

Cu acestea încheiem considerațiile noastre asupra modestului tezaur de la Stupini care, fără a aduce elemente noi, confirmă datele pe care le posedăm în legătură cu circulația aurului în Transilvania la sfârșitul sec. al XVI-lea și începutul sec. al XVII-lea.

**UN DOCUMENT
INEDIT REFERITOR
LA BISERICA
SF. NICOLAE DIN
SCHEII BRASOVULUI**

ALEXANDRU MARCU

Fig. 1. Copia făcută între anii 1784 - 1783 după actual de dacie din 7 iunie 1741.

Biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului — important centru al dezvoltării culturii românești în evul mediu și mărturie a permanentelor legături între cele trei țări românești, a stat continuu în atenția diferiților cercetători. În afară de cunoașterea activității culturale ce a gravitat în jurul bisericii, o atenție deosebită s-a acordat insuși monumentului.

Deoarece în acest articol se tratează un aspect legat de evoluția edificiului bisericii Sf. Nicolae,

* F. Schröter, *Wörterbuch der Münzkunde*, Berlin-Leipzig, 1930, s.v. Dukat.

⁴ A. Engel - R. Serrure, *Traité de Numismatique moderne et contemporaine*. Première partie, Paris, 1897, p. 88-89.

F. Schröter, s.v. Altum.

⁴ E. Chirile - O. Bandula, *Tanarul monetar de la Baia Mare*, Baia Mare, 1966, p. 43-47.

T. Horváth, *A magyar aranyforint árfolyamháza 1490-1700 között* (Fluctuațiile valorii ducatului ungureș de aur între 1490-1700), în NumK, LVIII-LIX, 1959-1960, p. 37.

⁴ Un altun cincispreză 3,43 g., deci aproape cît este greutatea oficială a ducatului, 3,49 g. Nu am mai crezut nevoie să facem un calcul separat pentru altunii. Pentru preparările diferitelor măfuri și la sfîrșitul secolului XVI-lea trimis în lucrarea lui S. Goldenbaum. Caiad în meciul din XVI-lea. București, 1958.

* E. Chirilă - O. Bandu, *op. cit.*, p. 46.